

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного
університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Дмитро ШВЕЦЬ

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Михайла РОМАНЮКА на тему
«Спеціальне судове провадження (in absentia)»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши публічну презентацію наукових результатів дисертації Михайла РОМАНЮКА на тему «Спеціальне судове провадження (in absentia)», а також за результатами об'єктивної оцінки рецензентів та експертної позиції учасників фахового семінару, проведеного 26 лютого 2026 року, констатує наступне:

Тема дослідження є актуальною. В умовах воєнного стану, що триває в Україні з 2022 року, питання забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності набуває особливого значення. Масовий виїзд підозрюваних, обвинувачених та засуджених за межі держави, а також їхнє ухилення від правосуддя створюють суттєві виклики для реалізації завдань кримінального провадження та забезпечення його ефективності. У цьому контексті спеціальне судове провадження (in absentia) постає як дієвий інструмент, що дозволяє здійснювати притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які перебувають поза межами досяжності національних правоохоронних і судових органів, та забезпечити захист прав потерпілих і суспільства загалом.

Спеціальне судове провадження має на меті подолати ситуації, коли традиційні механізми правосуддя стають неефективними через об'єктивну неможливість участі обвинуваченого у кримінальному процесі. Водночас запровадження та застосування in absentia порушує низку складних питань щодо дотримання фундаментальних процесуальних гарантій, зокрема права на захист, засади змагальності, рівності сторін, а також відповідності міжнародним стандартам прав людини. З огляду на це особливої актуальності набуває наукове осмислення природи, сутності, правового змісту й процесуальних особливостей спеціального судового провадження.

Попри значний науковий інтерес, низка аспектів спеціального судового провадження залишається малодослідженою або викликає дискусії серед науковців. Зокрема, до таких проблем належать відсутність єдиної позиції щодо обсягу підстав для проведення спеціального провадження, а також питання щодо дотримання балансу між інтересами правосуддя та правами обвинуваченого. Крім того, дискусійними залишаються питання щодо: реальної ефективності механізмів забезпечення права на захист обвинуваченого, який перебуває поза межами держави, і можливостей його участі у процесі дистанційно; узгодження національного законодавства із вимогами статті 6 Європейської конвенції з прав людини та практикою Європейського суду з прав людини; можливостей перегляду вироків, ухвалених за процедурою *in absentia*, у разі повернення обвинуваченого, а також процесуальні механізми поновлення його прав. Ба більше, актуальним є дослідження специфіки здійснення спеціального судового провадження під час дії правового режиму воєнного стану, коли зростає кількість випадків ухилення від правосуддя та необхідність забезпечення балансу між суспільними інтересами й захистом прав особи.

У своїй сукупності викладені обставини переконливо засвідчують необхідність ґрунтовного визначення теоретичних і практичних основ здійснення спеціального судового провадження (*in absentia*). Це підкреслює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, оскільки забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності, захисту прав потерпілих і обвинувачених, дотримання міжнародних стандартів прав людини у процесі притягнення до відповідальності осіб, які ухиляються від правосуддя, набувають важливого значення в нинішніх умовах.

Дисертація виконана відповідно до Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, затвердженого Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р. № 12-21. Науковий пошук також здійснювався в межах Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 травня 2024 р. № 326.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Львівського державного університету внутрішніх справ від 30 грудня 2012 р. (протокол № 5) та уточнено рішенням Вченої ради Львівського державного університету внутрішніх справ від 24.09.2026 р. (протокол № 2).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є висвітлення теоретичних і практичних проблем здійснення спеціального судового провадження (*in absentia*), розроблення пропозицій з удосконалення кримінального процесуального законодавства та практичних рекомендацій щодо його застосування.

Для досягнення поставленої мети були поставлені такі завдання:

- дослідити розвиток національного законодавства та наукової думки щодо спеціального судового провадження;
- визначити сутність та функціональне призначення спеціального судового провадження;
- розкрити підстави та умови здійснення спеціального судового провадження;
- установити особливості процесуального порядку здійснення спеціального судового провадження;
- охарактеризувати судові рішення у спеціальному судовому провадженні та розкрити порядок їх оскарження;
- здійснити аналіз міжнародного досвіду правового регулювання здійснення спеціального судового провадження;
- окреслити напрями підвищення ефективності здійснення спеціального судового провадження.

Об'єктом дослідження виступають кримінальні процесуальні відносини, які виникають, змінюються та припиняються у зв'язку із здійсненням спеціального судового провадження (in absentia).

Предметом дослідження є спеціальне судове провадження (in absentia).

Методи дослідження. У межах дисертаційного дослідження спеціального судового провадження, з урахуванням поставлених завдань застосовано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. Використання різних методологічних підходів забезпечило системний, об'єктивний і різноплановий аналіз теоретико-правових основ, підстав, умов і процесуального порядку здійснення спеціального судового провадження, а також міжнародного досвіду та шляхів удосконалення спеціального судового провадження. *Системно-структурний метод* дав змогу дати змогу розглядати спеціальне судове провадження як складний правовий інститут, визначити його місце у кримінальному процесі та взаємозв'язок з іншими елементами правової системи (розділ 1), охарактеризувати особливості процесуального порядку здійснення спеціального судового провадження, виявити його структурні елементи, а також визначити взаємодію між судом, сторонами та іншими учасниками процесу (підрозділ 2.2). *Логічний аналіз* використано для формулювання цілісної концепції предмета дослідження та обґрунтування висновків щодо сутності й ефективності провадження (розділи 1–3). *Історико-правовий метод* використано для дослідження етапів становлення й розвитку інституту спеціального судового провадження у національному законодавстві, що дозволило простежити еволюцію підходів до його регламентації та гарантій прав учасників процесу (підрозділ 1.1). *Компаративний (порівняльно-правовий) метод* застосовано під час аналізу міжнародного досвіду правового регулювання спеціального судового провадження, а також для порівняння вітчизняних і зарубіжних моделей процесуального порядку та стандартів захисту (підрозділ 3.1). *Формально-юридичний метод* використано для аналізу чинного законодавства України, міжнародних угод, підзаконних актів, судових рішень та практики їх застосування, що стало підґрунтям для визначення підстав і умов здійснення, а також порядку оскарження судових рішень у спеціальному провадженні (розділи 1–3). *Функціональний метод* забезпечив розкриття функціонального

призначення спеціального судового провадження, зокрема, балансування інтересів потерпілих і обвинувачених, забезпечення невідворотності притягнення до відповідальності й ефективного захисту прав (підрозділ 1.2). *Прогностичний метод* сприяв формулюванню авторських пропозицій щодо удосконалення законодавчого регулювання та визначення перспективних напрямів розвитку інституту спеціального судового провадження (розділи 1–3). За допомогою *документального аналізу* проведено детальне вивчення судових рішень і матеріалів кримінальних проваджень щодо здійснення спеціального судового провадження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові результати у вигляді наукових висновків щодо особливостей здійснення спеціального судового провадження (*in absentia*), розроблено пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення кримінального процесуального законодавства. До найважливіших положень, висновків та рекомендацій, що мають певний ступінь новизни, слід віднести такі:

вперше:

– сформульовано та охарактеризовано етапи регламентації спеціального судового провадження у період незалежності України з 1991 року, а саме: *I етап* : 24.08.1991 – 18.11.2012 р. – період дії положень КПК України 1960 роки, якими закріплено умови розгляду справи в засіданні суду першої інстанції за відсутності підсудного та не визначено порядок здійснення такого судового провадження, гарантії прав підсудного; *II етап*: 19.11.2012 – 15.01.2014 р.р. – початковий період дії положень КПК України 2012 року, під час якого було відсутнє унормування спеціального судового провадження; *III етап*: 16.01.2014 – 2.02.2014 р. – унормування процедури здійснення заочного кримінального провадження (шляхом доповнення окремої глави КПК України 41-1 «Заочне кримінальне провадження»), яка фактично не була застосовною внаслідок недосконалої регламентації та короткого періоду дії даних положень; *IV етап*: 3.02.2014 – 30.10.2014 р. – дія положень КПК України 2012 року, в яких відсутнє унормування спеціального судового провадження; *V етап*: 31.10.2014 р. – по теперішній час – закріплення спеціального судового провадження у сучасному вигляді з неодноразовими нормативними трансформаціями;

– комплексно визначено напрями підвищення ефективності здійснення спеціального судового провадження, що охоплюють не лише удосконалення законодавчої бази, але й реформування організаційної структури системи кримінальної юстиції, модернізацію матеріально-технічного забезпечення, підвищення рівня професійної підготовки суддів, працівників апарату суду та адвокатів, а також активізацію просвітницької діяльності серед усіх учасників кримінального процесу та громадськості;

– запропоновано створення Реєстру спеціалізованих захисників для залучення до проваджень *in absentia* адвокатів з відповідною підготовкою, що враховує міжнародні стандарти захисту та особливості роботи у кримінальних провадженнях про воєнні злочини і злочини проти основ національної безпеки;

удосконалено:

– розуміння спеціального судового провадження як особливого порядку судового провадження, що здійснюється за відсутності обвинуваченого, який ухиляється від кримінальної відповідальності, оголошений у міжнародний розшук із забезпеченням належної процедури дотримання його прав;

– наукову позицію про функціональне призначення спеціального судового провадження, яке полягає у таких аспектах: по-перше, дотриманні балансу прав потерпілого та обвинуваченого, який ухиляється від кримінальної відповідальності; по-друге, забезпеченні невідворотності притягнення особи, яка ухиляється, до кримінальної відповідальності та її покарання після з'явлення або доставлення до суду; по-третє, забезпеченні офіційного осуду держави осіб, які вчинили кримінальні правопорушення; по-четверте, забезпеченні розгляду кримінального провадження в розумні строки та збереженні доказів, які з плином часу можуть зникнути, втратити властивості.

– розуміння сутності та змісту юридичних та фактичних підстав здійснення спеціального судового провадження;

– визначення порядку здійснення спеціального судового провадження як цілісної системи виняткових процесуальних норм, які регламентують особливу процедуру судового розгляду кримінального провадження за відсутності обвинуваченого (*in absentia*) та виконують функцію гарантування балансу між ефективністю правосуддя та захистом прав і свобод усіх учасників судового провадження;

– систематизацію та характеристику елементів порядку здійснення спеціального судового провадження: 1) ініціювання прокурором здійснення спеціального судового провадження шляхом подання відповідного клопотання із належними доказами того, що обвинувачений знав або повинен був знати про кримінальне провадження та умисно ухилявся від явки до суду; 2) розгляд судом клопотання, перевірку обґрунтованості підстав для здійснення спеціального судового провадження, заслуховування позицій сторін і ухвалення рішення щодо можливості його здійснення; 3) забезпечення обов'язкової участі захисника на всіх етапах провадження; 4) інформування обвинуваченого про проведення процесуальних дій і прийняті судові рішення; 5) повне, всебічне й об'єктивне дослідження судом усіх поданих доказів; 6) здійснення судового розгляду з урахуванням можливості відновлення загального порядку провадження;

– нормативні підходи до забезпечення належного повідомлення підозрюваного та обвинуваченого у кримінальному провадженні, що здійснюється в порядку *in absentia*; обґрунтовано необхідність комплексного перегляду чинної моделі повідомлення та запропоновано зміни до КПК України, які передбачають: обов'язок органів досудового розслідування та прокурора фіксувати всі доступні заходи встановлення зв'язку з особою (у тому числі через Інтернет, соціальні мережі, електронну пошту, месенджери та родичів); надання суду повноваження перевіряти не лише факт надсилання повісток, а й реальні докази можливості обвинуваченого дізнатися про провадження; закріплення переліку додаткових заходів комунікації у разі неможливості вручення повістки за офіційною адресою; а також вимогу мотивувати в судовому рішенні вичерпність вжитих заходів та відсутність порушення права на захист. На підставі цього запропоновано нову редакцію ч. 8 ст. 135 КПК України;

набуло подальшого розвитку:

– характеристика умов здійснення спеціального судового провадження, серед яких виокремлено: 1) вік особи (обвинуваченим є неповнолітній); 2) обвинувачення особи у вчиненні певних видів злочинів, зазначених у ч. 2 ст. 297-1 КК України; 3) переховування обвинуваченого від органів суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності; 4) обізнаність обвинуваченого про розпочате кримінальне провадження);

– положення про те, що на основі порівняльного аналізу законодавства Боснії і Герцеговини, Хорватії, Грузії, Німеччини, Румунії, Іспанії, Нідерландів, Республіки Молдова та Великобританії, а також із урахуванням правових і практичних викликів, зумовлених російською агресією проти України, обґрунтовано варіативність зарубіжних моделей спеціального судового провадження (*in absentia*) та визначено перспективні напрями їх імплементації в національне кримінальне процесуальне законодавство з метою підвищення його ефективності й відповідності сучасним умовам;

– обґрунтування недосконалості унормування інституту спеціального судового провадження, що зумовило формулювання пропозицій про закріплення окремим параграфом § 3 «Особливості спеціального судового провадження кримінальних правопорушень» у главі 30 «Особливості порядку провадження в суді першої інстанції»;

– положення щодо забезпечення права особи, засудженої у порядку спеціального судового провадження (*in absentia*), на ефективний перегляд судового рішення, зокрема шляхом законодавчого закріплення порядку оскарження або повторного розгляду вироків, ухвалених *in absentia*;

– наукове обґрунтування вдосконалення нормативно-правового регулювання спеціального судового провадження шляхом уніфікації термінології, закріплення його особливостей у структурі КПК України, уточнення підстав для його здійснення та переліку злочинів, удосконалення порядку дослідження доказів і забезпечення обов'язкової та активної участі захисника, а також визначення процедур подання й розгляду клопотань про проведення такого провадження, у зв'язку з чим сформульовано пропозиції до окремих статей КПК України.

Особистий внесок здобувача. Представлені в дисертації результати дослідження належать особисто здобувачу.

Практичне значення отриманих результатів. Викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній діяльності – для подальшого опрацювання та вдосконалення теоретичних і праксеологічних основ здійснення спеціального судового провадження (*in absentia*);

– правотворчості – висновки і пропозиції можуть бути враховані при розробці законодавчих актів із метою удосконалення положень щодо спеціального судового провадження (*in absentia*);

– правозастосуванні – для підвищення ефективності здійснення спеціального судового провадження (*in absentia*);

– освітньому процесі – під час викладання дисциплін «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Актуальні проблеми застосування

кримінального процесуального законодавства», а також підготовки підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів із зазначених дисциплін.

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дослідження оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку» (м. Харків, 10 грудня 2024 р.); «Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі» (м. Вінниця, 16 квітня 2025 р.); «Правотворчість у сфері кримінальної юстиції: на шляху від війни до миру: матеріали круглого столу» (м. Київ, 10 жовтня 2025 р.); «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні» (м. Львів, 12 грудня 2025 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображено в 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України і 4 тезах наукових повідомлень на науково-практичних заходах, а саме:

наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати:

1. Романюк М.Ф. Сутність спеціального судового провадження як прояву диференціації кримінальної процесуальної форми. *Вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ.* 2024. № 4. С.254–261. DOI: <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-4-36>

2. Романюк М.Ф. Міжнародно-правова основа здійснення спеціального судового провадження. *Вісник пенітенціарної асоціації України.* 2024. № 2. С. 65–71. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2024.2.08>.

3. Романюк М.Ф. Регламентация спеціального судового провадження в законодавстві окремих іноземних держав. *Європейські перспективи.* 2025. № 2. С. 156–165. DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.2.21>

4. Романюк М.Ф. Процесуальний порядок здійснення спеціального судового провадження. *Вісник кримінологічної асоціації України.* 2025 № 3 (36). С. 330-341. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.3.26>.

наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Романюк М.Ф. Функціональне призначення спеціального судового провадження. *Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку:* тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2024 р.), С. 41-43. URL: <https://doi.org/10.32782/PPSS.2024.2.11>

6. Романюк М. Ф. Відповідність процедури вручення процесуальних документів обвинуваченому під час здійснення спеціального судового провадження практиці ЄСПЛ. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі:* міждисциплінарна панорама: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квіт. 2025 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Вінниця: ХНУВС, 2025. С. 559–561.

7. Романюк М. Спеціальне судове провадження в міжнародному праві прав людини. *Правотворчість у сфері кримінальної юстиції: на шляху від війни до миру:* матеріали круглого столу (м. Київ, 10 жовтня 2025 р.). / упоряд. Зоя Загиней-Заболотенко. Київ, 2025. С. 237-240.

8. Романюк М.Ф. Щодо оскарження судових рішень, прийнятих під час спеціального судового провадження. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 12 грудня 2025 року) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2025. С. 583-585.

З огляду на викладене, фаховий семінар кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ приймає рішення надати Висновок про те, що дисертація Михайла РОМАНЮКА на тему «Спеціальне судове провадження (in absentia)», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»,

1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;

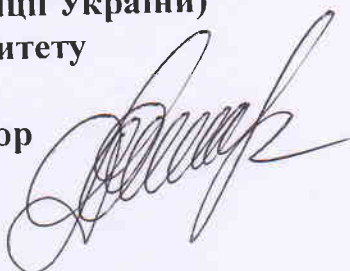
2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;

3) відображена у вісьмох публікаціях, зокрема: у чотирьох статтях, опублікованих у фахових виданнях категорії Б, перелік яких затверджено МОН України, а також у чотирьох тезах доповідей на науково-практичних заходах;

4) виконана дисертантом самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження автора;

5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Голова засідання фахового семінару:
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету № 1
(з підготовки фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції України)
Львівського державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Оксана ДУФЕНЮК